

Dienst

TOERUSTING VAN WERKERS IN DE KERK

THEMA:

Kinderen horen erbij!

Een kindvriendelijke liturgie

Kinderen betrekken bij het avondmaal

Een spelletje doen tijdens huisbezoek

Diaconaat: groeien in gastrijheid

Wees niet bang voor de AVG

3|2018

Inhoud

INTRODUCTIE **Aandacht voor de jeugd** 3
Kees van Dusseldorp

VISIE **Heilig spel** 4
Erik Idema

ZEVEN MANIEREN **Zichtbaar woord voor iedereen** 10
Peter Sinia

COLUMN **Brood is lekkerder dan pepermunt** 16
Almatine Leene

JEUGDPASTORAAT **Vertrouwensband opbouwen** 17
Corien Rietberg

PRAKTIJKVOORBEELD **Over elkaar vertellen** 22
Peter Drost

BIJBELSTUDIE **In het verborgene** 25
Janita Geertsema

INTERVIEWS **Zoeken naar verbinding** 26
Arjen Uil

PRAKTIJKCENTRUM **Trainingstour over jeugdwerk** 31

DIACONAAT **Groeien in gastvrijheid** 32
Derk Jan Poel

DIACONAAL STEUNPUNT 35

KERKRECHT **Wees niet bang voor de AVG** 36
Kornelis Harmannij

GEDICHT **Voor het eerst** 40
Anne Lies Mossel

Foto voorpagina: © Hans Lukas Zuurman

Dienst†

66e jaargang
nummer 3, 2018

Dienst biedt concrete toerusting en ondersteuning aan ambtsdragers en andere werkers in de kerk, gericht op de dagelijkse praktijk van pastoraat, diaconaat, gemeentelijk functioneren en gemeenteopbouw.

Redactie

Kees van Dusseldorp, Schildwolde, hoofdredacteur
Anko Oussoren, Hardinxveld-Giessendam
Derk Jan Poel, Meppel
Peter Sinia, Ede
Jacqueline van der Ziel, Zwolle, eindredacteur

Redactiesecretariaat

Contact opnemen met de redactie kan via de website:
www.blad-dienst.nl.

Administratie

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Postbus 22708
1100 DE Amsterdam
020-5241010
abonnement@buijten.nl

Nieuwe abonnees en adreswijzingen dienen *schriftelijk/per e-mail* aan de administratie doorgegeven te worden.
Betaling van abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van acceptgiro of factuur.
Abonnementsprijs: € 11,80 per jaar.
Blokabonnement vanaf 10 ex.: € 7,30 per jaar.
IBAN NL45 INGB 0004 9210 87

www.blad-dienst.nl

Uitgave van Buijten & Schipperheijn *Motief*

© 2018 Buijten & Schipperheijn, Amsterdam

Basisontwerp: Theresia Koelewijn
Druk: Buijten & Schipperheijn

ISSN 0167-2401

INTRODUCTIE

Kinderen horen erbij!

Wie kan in de gemeente aan het werk zijn, zonder kinderen of jongeren tegen te komen? Niemand toch? Je ziet ze rennen rond het kerkgebouw of ziet ze zitten in de kerkzaal. Je treft hen bij de bezoeken die je brengt of soms heel direct in de taak die je binnen de gemeente doet als catecheet, kindwerker of jeugdcoach.

In sommige kerken zijn als gevolg van vergrijzing weinig kinderen. Deze gemeenten maken maar zelden een doopdienst mee. Misschien houd je je in jouw kerkelijk werk vooral bezig met 'volwassen zaken': kerkenraadswork, beamteam, ouderenpastoraat of iets dergelijks. Maar dan nog kom je kinderen tegen: op de foto's bij de oudere broeder of zuster die je bezoekt, in het nadenken over jeugdbeleid of catechese, in de kerkdiensten zelf.

Oog voor kinderen

Dat Jezus oog voor kinderen heeft, is prachtig zichtbaar in Matteüs 18. Met een kind in de kring geeft Hij onderwijs over de waarde van en zorg voor de kleinen. Hij maakt duidelijk dat de zorg aan kinderen in het Koninkrijk hoog gewaardeerd wordt.

In veel kerken wordt flink geïnvesteerd in jeugdbeleid en kindwerk. Hierover gaat dit nummer van *Dienst* niet. Maar hoe zit het met de aandacht voor de jeugd in andere onderdelen van het kerkelijk leven: de kerkdiensten, avondmaalsvieringen, huisbezoeken? Hoe maak je contact met kinderen en jongeren, welke plaats geef je hun en welke mogelijkheden zijn daarvoor? Daar gaat deze *Dienst* over.

Er echt bij horen

Juist als je in jouw kerkelijke activiteit niet direct op kinderen of jongeren gericht bent, is aandacht voor hen heel belangrijk. Het hoeft niet groots en georganiseerd. Wees je bewust van hun waarde en wees blij met hun aanwezigheid. Dan vind je vast mogelijkheden om hen erbij te betrekken. Ik hoop dat deze *Dienst* je daarin stimuleert. Zodat kinderen en jongeren er echt bij horen in de gemeente.

Kees van
Dusseldorp

Heilig spel

Hoe wordt de liturgie kindvriendelijk?

Welke plaats hebben kinderen in de eredienst? En hoe kun je er als voorganger en gemeente voor zorgen dat kinderen zich welkom voelen in de kerk? In veel kerken wordt de aanwezigheid van kinderen op vaste momenten in de liturgie zichtbaar. Bijvoorbeeld bij het aansteken van de kaarsen, tijdens een ‘gesprek met de kinderen’, bij een korte introductie op thema en verhaal, enzovoort. Achter deze vormen zit een visie op de relatie tussen kinderen en liturgie. In dit artikel worden enkele mogelijke uitgangspunten van zo’n visie beschreven. Daaruit volgen ook praktische handreikingen voor de liturgische praktijk.

Erik Idema

Wat is liturgie?

Voordat we het kunnen hebben over kinderen en liturgie, moeten we eerst benoemen wat we precies bedoelen met het woord ‘liturgie’. ‘De liturgie’ is niet de naam van het gekopieerde blaadje dat je soms bij de ingang uitgereikt krijgt; dat vel papier heet ‘orde van dienst’. Liturgie is wat daarachter schuilgaat. Het woord komt van het Griekse *leitourgia*, dat ‘dienst’ betekent. Je kunt iemand een dienst bewijzen, je kunt jezelf ten dienste van iets of iemand stellen. Dat is waar het bij liturgie om gaat: om een ‘dienst’. Geen dienst aan jezelf natuurlijk, maar aan de Eeuwige. Dat klinkt ook terug in het woord ‘eredienst’: de viering is een dienstbaar eerbetoon aan God. Het is belangrijk om dat te vermelden, omdat het aangeeft waar het om begonnen is. De uiteindelijke bedoeling van liturgie is niet dat wij het leuk vinden, maar dat de dienst een passende uiting is van ons eerbetoon. Liturgie tilt ons even uit boven het alledaagse. We nemen woorden in de mond die groter zijn dan wijzelf, over wat ons verstand te boven gaat.

.....
**Een bij kinderen
passende manier
om eer te brengen
aan God**

Daaruit volgt een eerste uitgangspunt voor vragen rond kinderen en liturgie. Kinderliturgie is niet in de eerste plaats liturgie die leuk is voor kinderen, maar een bij kinderen passende manier om eer te brengen aan God. Het hoogste doel van liturgie is niet dat zij mensen aanspreekt, maar dat mensen zich erin kunnen uitspreken. Het wonder van de liturgie is vervolgens dat zij geen eenrichtingsverkeer is: we vieren dat God van Zich laat horen.

Voorleven

In veel kerken is de laatste jaren een trend waarneembaar dat er minder kinderen komen dan voorheen. En de kinderen die wel

komen, komen minder regelmatig. Veel mensen vinden dat jammer. We moeten ons daarbij realiseren dat het over het algemeen niet de kinderen zijn die besluiten om thuis te blijven; dat doen hun ouders. Een kerk die graag meer kinderen zou verwelkomen, moet zich daarom in de eerste plaats afvragen in hoeverre zij aansluiting vindt bij dertigers en veertigers. Slagen voorgangers en andere kerkelijk betrokkenen erin om connectie te maken met ouders van schoolgaande kinderen? Als dat niet het geval is, heeft het weinig zin om na te denken over een liturgie die uitnodigend is voor kinderen. Zonder hun ouders komen ze niet!

Veel kerken nemen in hun beleidsplan een klinkend hoofdstuk op over de visie op het kinderwerk. Maar is er ook beleid op de manier waarop hun ouders geboeid en geïnspireerd blijven? En dan bedoel ik niet alleen in hun hoedanigheid als ouder, maar ook persoonlijk. Hoe verhoudt zich de inhoud van de liturgie tot wat een 35-jarige bezighoudt? Dit is nu niet de plek om daar uitgebreid op in te gaan, maar die vraag moet eigenlijk beantwoord worden vóórdat gewerkt kan worden aan een kindvriendelijke liturgie.

Het is een opvoedkundige ‘open deur’: kinderen doen vaak wat hun ouders voordoen. Ze nemen communicatiestijlen over, handelingsautomatismen, soms ook voorkeuren en smaken. Dat geldt ook in de liturgie. Kinderen voelen vaak zonder uitleg aan wat volwassenen beleven. Dat roept de vraag op, hoe volwassenen – ouders, kerkangangers, voorganger en kerkmusicus – liturgie vieren. Hoe geïnspireerd zit u erbij op zondag? Dat is belangrijk, ook omdat kinderen daar onbewust elementen van overnemen. We kunnen niet verwachten dat zij doen wat wij zelf niet doen. Een kindvriendelijke liturgie begint bij een geïnspireerde gemeente.

.....
**Hoe geïnspireerd
zit u erbij
op zondag?**

Ontwikkelingsfasen

Tussen geboorte en adolescentie maakt een kind fundamentele ontwikkelingen door. Elke fase van de kindertijd heeft eigen kenmerken. Liturgie die uitnodigend wil zijn voor kinderen, zal hier rekening mee moeten houden. Voor het overzicht onderscheid ik in dit artikel drie leeftijdsgroepen. Elke groep vraagt een eigen aanpak.

4-7 jaar: wees uitnodigend

Kinderen van vier tot zeven jaar zijn gevoelig voor sfeer. Ze zijn oud genoeg om te ontdekken dat niet elke plaats hetzelfde is; op school gaat het er anders aan toe dan thuis, in het zwembad is het anders dan in de bibliotheek. En hoe is het in de kerk? Met jonge kinderen kunnen we op eenvoudige manieren delen dat er in de kerk iets bijzonders gebeurt. Soms leggen we een vinger op onze lippen en kijken verwachtingsvol omhoog. Soms beginnen we zomaar te zingen, allemaal tegelijk. Of er klinkt een klok, ergens hoog in de toren. Het zijn allemaal dingen die in het zwembad niet gebeuren. Daarom is het ook zo bijzonder om in de kerk te zijn!

In het begin van dit artikel werd gesteld dat het doel van liturgie niet moet zijn dat het ‘leuk’ is voor kinderen. Maar dat betekent niet

© Roelof Bos

dat met kinderen geen rekening moet worden gehouden. Integendeel! De liturgische praktijk moet op gezette tijden een hand uitsteken naar jonge kinderen: hoor je dat, zie je dat, voel je dat? Dat kinderen niet alles kunnen begrijpen, hoeft niet erg te zijn. Als er maar voldoende momenten zijn dat ze zich betrokken voelen.

De liturgische praktijk moet op gezette tijden een hand uitsteken naar jonge kinderen

.....
Op eenvoudige manieren delen dat er in de kerk iets bijzonders gebeurt

8-11 jaar: maak nieuwsgierig

Kinderen ontwikkelen zich razendsnel. Een kind van acht heeft zo veel meer taal- en denkniveau, dat het andere vragen stelt dan een kind van vier. De liturgie moet met kinderen kunnen meegroeien. Maak kinderen nieuwsgierig! Nieuwsgierig ben je, als je *iets* weet maar nog niet *alles*. Daarom moeten we er in de kerk voor zorgen, dat

Wat vinden kinderen bij God passen?

Liturgie is 'ere-dienst': het is een eerbetoon aan God. We zeggen tegen God dat we het fijn vinden dat Hij onze God is. Vraag eens aan de kinderen of zij een manier weten om dat aan God te laten merken. Wat vinden ze bij God passen: applaus, een lied, een buiging of juist je handen omhoog? Vertel ook iets over de manieren die we in de kerk al kennen om tegen God te zeggen hoe fijn we het vinden dat Hij er voor ons is.

kinderen iets begrijpen van wat in de viering aan de orde komt. Dat vraagt om aangepaste taal en om vragen en activiteiten die kinderen helpen om verbinding te maken met die wonderlijke, onbegrijpelijke verhalen uit de Bijbel. Om die reden heeft het concept van kindernevendienst grote waarde. Kinderen beleven een deel van de viering samen met hun ouders en een ander deel op hun eigen taal- en ontwikkelingsniveau. Dat zorgt ervoor dat ze 'iets' weten, zodat hun nieuwsgierigheid gewekt kan worden naar meer. Daarbij is het wel van cruciaal belang dat er ruimte voor nieuwsgierigheid overblijft. Wanneer bijbelverhalen en geloofsinhouden zo klein worden gemaakt dat kinderen alles kunnen begrijpen, zal hun nieuwsgierigheid snel verdwijnen. Kinderwerkers en voorgangers hebben vaak het idee dat ze een verhaal 'naar kinderen toe moeten brengen'. Dat kan resulteren in herkenbare maar slappe verhaaltjes die kinderen al vergeten voordat ze afgelopen zijn. Laat iets van het geheimenis doorklinken in je manier van vertellen! Laat merken dat jij ook niet alles weet over dit verhaal, omdat het niet jouw verhaal is. Je hebt het van horen zeggen, al duizenden jaren geleden...

.....
De uitdaging is: kinderen naar het verhaal brengen

De uitdaging voor mensen die een verhaal aan kinderen vertellen, is niet dat zij het verhaal naar kinderen toe moeten brengen. De uitdaging is andersom: kinderen naar het verhaal brengen. Wie de wereld van zo'n verhaal weet te openen, begint samen met kinderen aan een verrassende en fascinerende zoektocht naar betekenis.

Nieuwsgierigheid voeden

De nieuwsgierigheid van kinderen kan gevoed worden door creatieve omgang met het bijbelverhaal: speel een musical, timmer een kribbe of maak het schilderij dat Jakob gemaakt zou kunnen hebben toen hij achterbleef bij de Jabbok. Dat roept nieuwe vragen aan het verhaal op.

11+: 'Doe gewoon relaxed, man!'

Tip van elke leraar in groep acht en het voortgezet onderwijs: kijk niet voortdurend verwachtingsvol naar tieners om te zien of ze het wel leuk vinden. Daar worden jij en de jongeren niet vrolijker van. Dat geldt ook in de kerk. In de liturgische praktijk moeten voldoende elementen zitten waarmee jongeren zich kunnen verbinden. Maar probeer niet altijd leuk, hip en boeiend gevonden te worden door jongeren. Natuurlijk: tieners kunnen ontzettend enthousiast zijn, ze kunnen fantastische theorieën ontwikkelen, emoties tonen en verbondenheid laten zien. Maar er zijn ook van die dagen ja, dan gaat dat gewoon even niet. Om een jongere te citeren: Dan heb je meer zoiets van *ik zit hier gewoon en laat me met rust*! Een liturgie die geforceerd probeert dat te doorbreken, is bezig met een onmogelijke missie. (Menig puber zal daarbij

.....
Probeer niet door jongeren altijd leuk, hip en boeiend gevonden te worden

© Roelof Bos

de wenkbrauwen een klein stukje optrekken, in een soort zucht het woord 'kansloos' laten vallen en vervolgens de andere kant op kijken.)

Een liturgie die uitnodigend is voor tieners, is misschien wel om te beginnen een liturgie die hen niet in verlegenheid brengt. Een directe vraag, actieve participatie in een kerkdienst; er zijn jongeren die het leuk vinden, er zijn ook jongeren die je er geen plezier mee doet. Probeer aan te voelen hoe de tieners in uw gemeente daarin staan. En slaat u de plank mis? Jammer, maar geen ramp. De jongeren zijn het gewend, ze kunnen zo vijf leraren noemen die ook 'denken dat ze leuk zijn'. En dat zijn dan nog mensen die dagelijks met dit bijltje hakken...

Een liturgie waarin tieners goed kunnen participeren, is een liturgie die ruimte biedt voor wat speelt in hun leven en waarin van hun participatie niet meer verwacht wordt dan wat jongeren 'relaxed' vinden.

Echt gesprek met kinderen

Speciale aandacht in dit artikel verdient het fenomeen 'gesprek met de kinderen'. In veel kerken vindt dit plaats voordat de kinderen naar hun eigen ruimte gaan. Het kan een prachtige opmaat zijn naar wat verder in de dienst aan de orde zal komen, maar leidt helaas ook maar al te vaak tot tenenkrommende situaties. Dat gebeurt als een voorganger een vraag stelt waarop het gewenste antwoord al vast-

Actieve participatie in een kerkdienst; er zijn jongeren die het leuk vinden, er zijn ook jongeren die je er geen plezier mee doet

staat. Voor gedachten en associaties van de kinderen is dan geen ruimte, omdat ze niet passen bij de volgende opmerking of vraag die de voorganger heeft bedacht. Het 'gesprek' – dat eigenlijk geen gesprek is, maar een verhoor – wordt in het slechtste geval beklonken met een lachsalvo van de grote mensen, die zelf natuurlijk nooit zo'n lachwekkend antwoord zouden geven.

Het mag duidelijk zijn: een dergelijk gesprek draagt niet bij aan ons gezamenlijk eerbetoon aan de Eeuwige. Wat dan wel? Bedenk van tevoren wat je met een gesprek wilt bereiken. Wil je een dialogische liturgie, waarin ruimte is voor gesprek en spontaniteit? Bied die ruimte dan ook echt, en niet alleen aan kinderen: stel je vragen ook aan volwassenen in de kerk. Wil je geen dialoog, maar iets uitleggen? Vertel dan gewoon dat je hun nog iets wilt vertellen omdat het verhaal dan meer betekenis krijgt. En voor voorgangers is het goed om zich af te vragen of zij zelf de meest geschikte persoon zijn om dit te doen. Mocht dat niet zo zijn, dan kunnen ze het ook aan een ander overlaten; orgelspelen doen ze ook niet zelf (een uitzondering daargelaten).

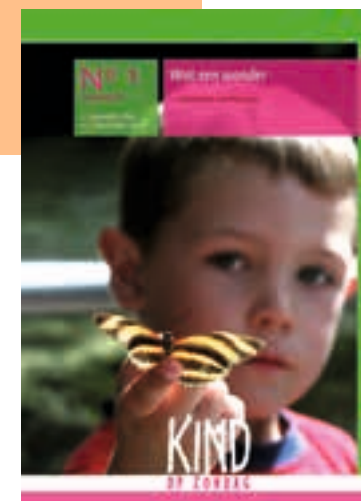
Geen eenrichtingsverkeer

Het werd al even genoemd: liturgie is geen eenrichtingsverkeer. De liturgie is een heilig spel, waarin mensen zich uitspreken voor het aangezicht van de Eeuwige. De hemel houdt zich niet stil als dat gebeurt; ook God laat van zich horen. Het is bijzonder en waardevol als we die ervaring ook met kinderen kunnen delen.

Erik Idema is theoloog en uitgever van de methode 'Kind op Zondag'.

Kind op Zondag

Kind op Zondag is een tijdschrift voor werken met kinderen in de kerk en op de zondagsschool, met wekelijks navertellingen van bijbelverhalen, knutseltips en spelvormen. De website www.kindopzondag.nl biedt aanvullende digitale materialen zoals liedjes en interactieve werkvormen.

Tenenkrommende situaties of een lachsalvo van de grote mensen

Zichtbaar woord voor iedereen

Kinderen het evangelie laten proeven

De vraag of kinderen van gelovigen mogen deelnemen aan het avondmaal wordt door gereformeerden verschillend beantwoord. Een andere vraag is hoe je de kinderen van de gemeente – of ze nu wel of niet deelnemen – kunt betrekken bij de viering van het avondmaal. In mijn werk als predikant in Canada en Nederland en in mijn promotieonderzoek kwam ik waardevolle voorbeelden tegen. Ik zet een zevental manieren op een rij om kinderen bij het avondmaal te betrekken.

Peter Sinia

1. Vier in aanwezigheid van kinderen

Het klinkt als een open deur, maar zorg allereerst dat de kinderen erbij zijn als het avondmaal wordt gevierd. Een halve eeuw geleden klonk op een synode al de vraag of het wel goed is dat kinderen bij de avondmaalsviering de kerk verlaten. Zelf leidde ik eens een avondmaalsdienst waarin de kinderen van de gemeente kennelijk voor het eerst de viering van het sacrament bijwoonden. Een moeder vertelde na de dienst enthousiast hoe haar zoontje haar honderduit bevraagd had over het avondmaal. Het had haar de kans geboden hem uit te leggen wat het avondmaal betekent. God voorzag al in Exodus 12:26 dat het zo zou gaan.

Zorgen dat kinderen erbij zijn betekent bijvoorbeeld goede afstemming met de kindernevendienst. Spreek bijvoorbeeld af dat de koster de leiding daarvan op tijd een seintje geeft via Whatsapp. Stel het programma van de kindernevendienst zo samen dat de kinderen bezig zijn met iets wat onderbroken (en zo nodig later afge maakt) kan worden op het moment dat ze geroepen worden voor het avondmaal. Voorkom dat de viering zo lang duurt dat ouders uit medelijden hun kinderen bij voorbaat thuis laten.

2. Leg uit

Catechese en avondmaal horen in de gereformeerde traditie bij elkaar. En toch kan het geen kwaad om nog eens te kijken of alle jeugd in de kerk op hun niveau onderwijs over het avondmaal ontvangt. In mijn eigen gemeente hield het jeugdwerk het gebruikte materiaal tegen het licht. Voor de kindernevendienst tot acht jaar kozen zij voor de methode *Zondag gaan we naar de kerk: het Heilig Avondmaal* van sAmen leren geloven. Voor de basiscatechese vanaf acht jaar werd gekozen voor materiaal van JOP: *Huis van brood en beker*.

Ouders hebben bij dat onderwijs over het avondmaal een eigen rol. De kerk kan ouders ondersteunen met bijvoorbeeld geschikt materiaal. In een land als Duitsland, waar kindercommunie meer voor-

komt, zijn daarvoor speciale kinderboeken, al dan niet in stripvorm. De Noord-Amerikaanse Christian Reformed Church publiceerde speciaal hiervoor het boekje *At Your Baptism*, met om te beginnen uitleg over de doop, en *At God's Table*, waarin uitleg over het avondmaal volgt. In Nederland is de keus wat beperkter en het materiaal niet altijd even mooi of geschikt. Uit de hoek van de Gereformeerde Bond komt het boekje *Heilig Avondmaal voorbereiden met je gezin* van Wijnanda Hogendoorn. Op internet zijn brochures te vinden van onder andere de gereformeerde Sionkerk in Ameide, de Nieuwe Kerk in Utrecht, de Brug in Amersfoort en de NGK te Doetinchem. Op YouTube zijn van ABC van het geloof de filmpjes *Wij geloven: Heilig Avondmaal* voor kinderen en jongeren te vinden. Maar ouders kunnen al veel duidelijk maken aan de hand van het verhaal van het laatste avondmaal uit een Bijbel voor kinderen of jongeren. Overdrijf zulke voorbereiding niet, want de geschiedenis leert dat al te veel nadruk op voorbereiding het avondmaal niet dichterbij brengt.

Boeken om het
avondmaal

voor te
bereiden (op
onze website
www.blad-dienst.nl staan
links naar alle
genoemde
materialen)

3. Laat kinderen helpen

Voor de viering van Pesach moest alle zuurdesem uit huis verwijderd worden. In de Joodse traditie spelen kinderen een belangrijke rol in die rituele schoonmaak. De ernstige betekenis van het verwijderen van zuurdesem (1 Kor. 5) en kinderen die daarbij spelenderwijs helpen, sluiten elkaar kennelijk niet uit. Bij de wonderbaarlijke vermenigvuldiging van brood en vis gaf Jezus Christus een jongen een belangrijke rol als aangever. In de liturgie van de oude kerk was

Ouders hebben
bij onderwijs over
het avondmaal
een eigen rol

het offertorium een vergelijkbare manier waarop de kerkgemeenschap actief betrokken werd in het voorbereiden van de viering. Uit de rooms-katholieke traditie kennen we de jonge misdienaars. Zelf denk ik met plezier terug aan de momenten dat ik mijn ouders en later ook de koster mocht helpen in de kerk. Zo is de betrokkenheid van kinderen en tieners bij het avondmaal te vergroten door ze voor of tijdens de dienst te laten meehelpen.

4. Wees verstaanbaar

In de tijd van de reformatie is het Latijn al ingewisseld voor onze eigen moedertaal. Willen we iedereen bij de viering betrekken dan is de volgende uitdaging om die moedertaal zo te gebruiken dat alle generaties begrijpen wat er wordt gezegd. Wanneer daarvoor ruimte is, kan het avondmaalsformulier herschreven worden in begrijpelijke taal. Bij het doopformulier ontwierp een vormgever uit mijn eigen gemeente zes druppels die de betekenis van het doopwater en de inhoud van het doopformulier uitbeelden. Die druppels projecteren we tijdens het lezen van het formulier. Het zal de kinderen helpen wanneer we zo iets ook bij het avondmaalsformulier doen. Geef anders een samenvatting voor jongeren, kort en krachtig. Ook onderdelen van de avondmaalsliturgie kunnen op kinderen en tieners afgestemd worden. Denk aan een gezongen *Onze Vader* van Elly en Rikkert of het zingen van *This I Believe* (the Creed) van Hillsong, in plaats van het credo in klassiekere vorm.

Zodat alle generaties begrijpen wat er wordt gezegd

Zes druppels die de betekenis van de doop uitbeelden © Marieke Laanstra

5. Prikkel alle zintuigen

De pretparken van Disney richten zich bewust op alle vijf de zintuigen om kinderen een onvergetelijke ervaring te bezorgen. Augustinus noemde het sacrament 'zichtbaar woord'. Je zou het avondmaal ook het evangelie voor de vijf zintuigen kunnen noemen. Wij hebben net als kinderen in de opvoeding nodig dat ons geloof in het Woord van God versterkt wordt met zulke middelen, legt Calvijn uit. Wat zien, horen, voelen, ruiken en proeven kinderen bij het avondmaal van dat evangelie?

Je zou het avondmaal ook het evangelie voor de vijf zintuigen kunnen noemen

Het avondmaal en wat daar gevierd wordt, is op allerlei manieren *zichtbaar* te maken. Staat er een tafel gedekt? Zijn brood en wijn zichtbaar of verstopt onder een laken? Is er een herkenbaar brood te zien, of is het al helemaal versneden? Wordt het beeld versterkt met graanhalmen en druiven?

Mogen de kleine kinderen net als bij een doopdienst naar voren komen om alles goed te zien? Indrukwekkend en onvergetelijk was in mijn eigen gemeente het moment dat wij op Goede Vrijdag het avondmaal aan de voet van een levensgroot kruis vierden.

Hoorbaar zijn bij onze vieringen natuurlijk de vaak vele woorden. Muziek en zorgvuldig gekozen liederen kunnen veel betekenen voor de beleving van het avondmaal. Zeker ook bij een viering waarbij brood en wijn door de rijen gaan of waarbij de kerk-gangers één voor één aangaan. Een inspirerende suggestie vind ik om één voor één namen te noemen van gemeenteleden, afgewisseld met die van gelovigen uit de Bijbel of kerkgeschiedenis. Zoals bij een herdenking namen van overledenen genoemd worden, worden dan hier de namen genoemd van hen die het eeuwig leven mogen ontvangen. Hoorbaar wordt het gedenken van Christus' dood als op het juiste moment het geluid van het slaan van een hamer op spijkers in hout te horen is. Dat slaan kan natuurlijk ook een kind doen. Een oude traditie laat alle gemeenteleden slaan op de kerkbanken.

Een oude traditie laat alle gemeenteleden slaan op de kerkbanken

Proeven, ruiken en *voelen* lijken alleen voor de kinderen weggelegd als ze daadwerkelijk het avondmaal mogen meevieren. Ooit kreeg ik, heel tastbaar, een spijker in handen, zo groot en zo zwaar als die waarmee Jezus waarschijnlijk aan het kruis werd genageld. Hij ligt, na jaren, nog altijd op mijn werkkamer. De eenheid rondom de tafel is tastbaarder te maken door hand in hand de geloofsbelijdenis uit te spreken of te zingen.

Valt er wat te *ruiken* voor een kind? Een idee is om de kerkzaal te vullen met de geur van vers gebakken brood. Je zou het kunnen proberen met een broodbakmachine met een timer in de kerkzaal, zodat het brood net voor de dienst zijn versgebakken geur verspreidt. Het is aardig te beseffen dat de geur (smaak en voedzaamheid) in onze traditie een van de redenen was om de hostie door echt brood te vervangen.

Als kinderen en jongeren nog niet het brood en de wijn zelf mogen *proeven*, kunnen ze misschien al wel als voorproefje de verschillende Pesach-smaken proeven: ongezuurd, bitter en zout. Of met een stuk chocolade, zoals de bevrijders aan het eind van de oorlog uitdeelden, iets ervaren van de smaak van bevrijding. Of met de smaak van bruidstaart of bruidssuikers iets beleven van de bruiloft van het Lam.

De warmste herinneringen aan de kerk van mijn jeugd zijn de maaltijden

6. Maak er een maaltijd van

De valkuil van bijvoorbeeld de broodbakmachine zou kunnen zijn dat we de kinderen en elkaar afscheppen met gebakken lucht. Jezus heeft ons een maaltijd gegeven. Zou het zo kunnen zijn dat wij gaan beleven wat Jezus wilde dat wij beleven als we weer een echte maaltijd gaan nuttigen? De

Kinderen & avondmaal

warmste herinneringen aan de kerk van mijn jeugd zijn de gemeenschappelijke maaltijden die we af en toe hielden. Daar ervoer ik als kind de onderlinge gemeenschap. Het Leger des Heils viert de sacramenten niet. Maar wie net als de heilssoldaten soep en brood deelt, ervaart misschien meer van wat Jezus in gedachten had, dan wie een gestileerde avondmaalsliturgie meemaakt. De vorm van onze avondmaalsvieringen aanpassen, is vaak niet zo gemakkelijk. Maar we zouden om te beginnen onze gemeentelunches, soepzondagen of liefdemaaltijden kunnen plannen op de zondagen dat we avondmaal vieren. Kinderen en tieners betrekken bij zo'n echte maaltijd kost meestal weinig moeite.

7. Overweeg een zegen

Ik hoorde eens het verhaal van een rooms-katholiek die dacht dat het uitdelen van pepermunt in gereformeerde kerken een soort sacrament was. Sommige kinderen beleven dat ook zo. Ze eten hun pepermunt op het moment dat hun ouders het avondmaalsbrood eten. Wanneer kinderen wel mee naar voren komen, maar geen brood en wijn ontvangen, wordt in verschillende kerken een alternatief geboden. Ik kwam het voorbeeld tegen van een kerk die jon-

*Het geven
van de zegen
en een hartje
tijdens de
avondmaals-
dienst van
de NGK
Voorthuizen
Barneveld*

© Hans Lukas Zuurman

Kinderen & avondmaal

geren een rood lint uitdeelde.

Het meest voorkomende protestantse alternatief voor brood en wijn is het onder handoplegging uitspreken van een eenvoudige zegen. Degene die de zegen wil ontvangen, houdt in veel kerken de armen kruislings over de borst in plaats van ze uit te strekken voor het ontvangen van brood en wijn. Het lijkt een mooie manier om kinderen die nog niet volledig deelnemen toch volop te betrekken bij de avondmaalsviering en hen te laten ervaren dat zij erbij horen. In gemeentes waarin sommige kinderen wel en andere niet deelnemen, kan het de pijn van het onderscheid verzachten.

En wie zou durven verhinderen dat kinderen de zegen van Jezus Christus ontvangen? Of is zegenen in plaats van het sacrament bedienen hetzelfde als opdragen in plaats van dopen? Is zegenen in plaats van brood en wijn uitdelen hetzelfde als zeggen "Ga heen in vrede, word warm en word verzadigd" en ondertussen niet geven wat de ander nodig heeft? Wie het zegenen van de kinderen overweegt, doet er goed aan die laatste vragen mee te nemen in de overweging.

Tot zover de zeven manieren om kinderen en jongeren bij het avondmaal te betrekken. Ik ben benieuwd naar de ervaringen en reacties van kerken die ermee aan de slag gaan. Alles in de hoop dat een nieuwe generatie de goedheid van de Heer zal proeven en genieten. Reageren kan via onze website www.blad-dienst.nl.

Peter Sinia is predikant van de Nederlands gereformeerde Proosdijkerk te Ede en redactielid van Dienst. In april van dit jaar promoveerde hij aan de Theologische Universiteit te Kampen op een onderzoek naar kindercommunie in de gereformeerde traditie.

.....
**Het onder
handoplegging
uitspreken van een
eenvoudige zegen**

Brood is lekkerder dan pepermint

Avondmaal vieren, als kind vond ik het een avontuur. Ik voelde mij 'groot' als mijn ouders hun stoelen verruilden voor de lange tafel voor in de kerk. Blijkbaar zagen ze mij als zelfstandig genoeg om achter te blijven. Wij, de kinderen, kregen vaak een pepermintje zodat we niet zouden praten. Ik keek altijd vol spanning om me heen welk kind als eerste de orde zou verstoren.

Almatine
Leene

Niet uitgenodigd worden

Als tiener ervoer ik een andere spanning als ik achterbleef. Langzamerhand voelde ik mij veel te groot en vond ik het een vernedering om samen met de 'kleintjes' achter te blijven. Niet uitgenodigd worden gaf mij het gevoel er niet bij te horen. Vragen stellen daarover deed ik niet, want het avondmaal was immers iets heel heiligs. Ook wist ik dat het gewoon een kwestie van wachten was tot het moment van mijn geloofsbelijdenis.

En die dag kwam. De zondag erna mocht ik avondmaal vieren. Dit was wederom spannend, want na zoveel jaren was het dan eindelijk zo ver. Het broodje bleek gelukkig beter te smaken dan al die honderden pepermuntjes in mijn kindertijd. Dat doet het nog steeds, helemaal nu ik zelf brood en wijn mag uitdelen. Maar het schuurt als er geen kinderen naast me zitten; als ze achterblijven, pepermintjes eten en niet bij de 'tafel' horen. Dat ze moeten wachten tot hun belijdenis. Helemaal omdat er geen argumenten uit de Bijbel of traditie zijn die daarvoor pleiten. Integendeel.

Belijdenis als boterbriefje

Het gesprek hierover is complex omdat het doen van belijdenis nu samenhangt met de toegang tot het avondmaal. Daarom moeten we over beide nadenken. En dat is alleen maar goed. Want zoals het avondmaal een gemeenschappelijke aangelegenheid is, zo zou dat ook meer moeten gelden voor de geloofsbelijdenis. Momenteel ligt het accent bij het belijdenis doen op de individuele keuze van de catechisant; een afsluiting van zijn/haar catechese en een boterbriefje voor het avondmaal. Maar belijdenis doen zou veel meer een bevestiging van de gemeenschap moeten zijn die de handen op de jongeren legt en hun geloof bevestigt. Juist daar ligt de kern van de doopvragen. Daarvoor hoeft je ook niet te wachten tot een jaar of achttien. Op die manier houdt je belijdenis en avondmaal bij elkaar, maar dan wel zonder pepermintjes.

Dr. Almatine Leene is predikant in de NG-kerk in Stellenbosch-Wes (Zuid-Afrika) en docent dogmatiek aan hogeschool Viaa in Zwolle.

Vertrouwensband opbouwen

Meer nodig dan één bezoekje per jaar

Joukje (16 jaar): "Vlak voordat we naar de kerk gingen, kreeg ik een enorme ruzie met mijn moeder. Ik was helemaal overstuur maar toch gingen we naar de kerk. In de toiletruimte waste ik mijn gezicht zodat de huilvlekken niet meer zichtbaar zouden zijn. De vrouw van de wijkouderling zag me staan en gaf me een bemoedigend knikje. De volgende dag stond ze samen met haar man voor de deur. 'Kom, Jan', had ze gezegd, 'we moeten naar Joukje want die heeft het moeilijk'. Ze kwamen voor mij bidden. Superlief natuurlijk... maar ik ga ze toch niet vertellen wat er aan de hand is? Ik ken ze nauwelijks. Daarna heb ik mijn jeugdleider gebeld en verteld over het gekke bezoekje en de aanleiding daarvan."

Nog meer dan bij volwassenen draait het in het jeugdpastoraat om de relatie. Het voorbeeld van Joukje laat dat zien. Alhoewel Joukje het bezoek van de wijkouderling waardeerde, was er geen basis van vertrouwen om haar verhaal te delen. In de meeste kerken wordt het pastoraat vormgegeven door één keer per jaar een bezoekje af te leggen aan de gezinnen in de wijk. Dit is al een behoorlijke taak voor de wijkouderling. Maar voor het opbouwen van een vertrouwensband met kinderen en jongeren is dit te weinig. Daarvoor is meer nodig dan één bezoekje per jaar.

Corien
Rietberg

Wat is het doel?

Het is daarom goed eerst na te denken over wat het doel is van een pastoraal bezoek aan een gezin. Is het om de kinderen te leren kennen en een vertrouwensband met hen op te bouwen zodat ze een beroep op de ouderling kunnen doen wanneer dat nodig is? Of is het om het gezin in zijn totaal te leren kennen? Een andere reden zou kunnen zijn om het geloofsgesprek in het gezin op gang te brengen. Het is belangrijk om eerst het doel van het betrekken van kinderen bij een huisbezoek helder te hebben en dit te communiceren bij het maken van de afspraak. Jongeren prikken zo door een verborgen agenda heen.

Jongeren prikken zo door een verborgen agenda heen

Tijd en aandacht investeren

Het jeugdwerk van veel kerken wordt relationeel vormgegeven. Uit de praktijk is gebleken dat het zien en kennen van jongeren een voorwaarde is als je pastoraal van betekenis wilt zijn voor hen. Als het opbouwen van een vertrouwensband het doel is van een gezinsbezoek, is meer nodig dan één bezoekje per jaar. Dit vraagt, naast het jaarlijkse huisbezoek, een investering van tijd en aandacht voor de jongere. Je kunt hierbij denken aan het aanspreken van de jongere na een dienst. Bijvoorbeeld door te vragen hoe een toets is gegaan of hoe de laatste voetbalwedstrijd is verlopen. Door terug te komen op wat in het huisbezoek is verteld, laat je zien dat je geluisterd hebt. Dit geeft de jongere het gevoel dat wat hij zegt ertoe doet. Tijdens een gemeentedag zou je ook met de kinderen van jouw wijk een spel kunnen doen of bijvoorbeeld samen pannenkoeken eten. Ook het bezoeken van een jongerenactiviteit kan bijdragen aan het leren kennen van de jongere. Door op meerdere manieren zichtbaar te zijn voor de jongeren, werk je aan de relatie die nodig is voor vertrouwen.

Het bezoeken van een jongerenactiviteit kan bijdragen aan het leren kennen van de jongeren

Hans (14 jaar): “Toen mijn ouders gingen scheiden, kwamen er veel mensen van de kerk op bezoek. De predikant, de ouderling en zelfs de kringleider is langs geweest. Elke keer werd ik naar boven gestuurd. Daar zat ik dan op mijn kamer. Alsof de scheiding mij niet aanging?”

Het is goed om je te realiseren dat jeugdleiders over het algemeen deze vertrouwensband met jongeren hebben. Zij zien de jongeren regelmatig en hebben daarom veel meer mogelijkheden om die band met de jongeren op te bouwen. Zelf zou ik willen pleiten voor meer samenwerking met het jeugdwerk. In het geval van Hans had de wijkouderling de jeugdleider van Hans kunnen meevragen. Daarmee laat hij aan Hans zien dat er ook aan hem is gedacht, maar geef je ook de jeugdleider erkenning voor de rol die hij vervult voor jongeren.

Het gezin leren kennen

Het kan enorm waardevol zijn om het gezin te leren kennen. Je krijgt als ambtsdrager een kijkje in het leven van het gezin maar laat daarmee ook zien dat iedereen erbij hoort. Bij een gezinsbezoek is een goede voorbereiding belangrijk. Een aantal aandachtspunten:

- Bij het maken van een afspraak vertel je wat het doel is van jouw bezoek.
- Denk na over welke leeftijd de kinderen hebben en bedenk hoe je hen bij het gesprek kunt betrekken.
- Neem ruimschoots de tijd. Het bezoeken van een gezin past meestal niet in een uur.
- Probeer aan te sluiten bij de belevingswereld van de kinderen.
- Een goede voorbereiding is belangrijk, maar het is ook belangrijk flexibel te zijn. Jij kunt een mooie werkvorm bedacht hebben waar een van de kinderen totaal geen zin in heeft. Je zou dan kunnen vragen wat hij of zij wil doen.
- Als er dingen zijn die je graag met de ouders wilt bespreken, zou je ook het bezoek kunnen splitsen. Een deel met en een deel zonder kinderen. Het is goed om deze constructie van tevoren te bespreken met alle leden van het gezin zodat iedereen weet waar hij aan toe is.

Spelvormen

In het volgende artikel (van Peter Drost) wordt een mooie werkvorm aangereikt. Voor jonge kinderen zou je deze werkvorm ook kunnen uitvoeren in de vorm van het spel ‘Wie is het?’. Je schrijft de namen van het gezin en die van jou op post-its en deelt deze uit. Er wordt dan een post-it op iemands voorhoofd geplakt zonder dat de persoon ziet wat er op zijn voorhoofd staat. De anderen geven vervolgens hints en degene met de post-it op het voorhoofd moet nu raden wie het is.

.....
**Het complimenten-
 spel geeft een
 boost aan het
 zelfvertrouwen**

Bij tieners kan het spelen van het complimenten-spel een goede werkvorm zijn. Laat iedereen een compliment opschrijven voor iedereen die aanwezig is en plak die dan vervolgens op elkaars rug. Even bewegen is voor de wiebelige tienerbenen een uitkomst. Vervolgens haalt iemand bij een persoon alle papiertjes van de rug en leest deze voor. Eventueel kan dit nog aangevuld worden met het laten vertellen waarom degene die het compliment gegeven heeft dit zo waardeert. Je komt zo veel te weten over alle leden van het gezin (en jezelf, want je speelt gewoon mee) en het spel geeft een boost aan het zelfvertrouwen.

Kinderen & huisbezoek

Met een spel
als kaarten
op tafel kun je
het onderling
gesprek
stimuleren

Er zijn ook heel wat spellen die het gesprek onderling stimuleren. Je kunt hierbij denken aan:

- kaarten op tafel;
- plof (verkrijgbaar bij Youth for Christ);
- het biljetjesblootspel (heeft niets te maken met echte blote billen maar met persoonlijke/gekke vragen);
- open kaart spelen (eveneens van YfC).

Wees bij deze werkvormen en spellen geen toeschouwer maar speel mee, zodat het gezin jou ook kan leren kennen.

Jente (16 jaar): “Na een uurtje pakte de jeugdouderling de Bijbel uit zijn tas. Blijkbaar was nu het moment gekomen waarop het serieus ging worden. De jeugdouderling trok een serieus gezicht en begon te lezen. Waar het precies over ging weet ik allang niet meer, het was zo’n vaag stukje. Wat ik nog wel weet is dat ik het niet begreep. Na het lezen vouwde hij zijn handen om te bidden. Tijd om vragen te stellen was er niet want voordat ik het wist stond hij alweer buiten. Hij was precies een uur geweest en liet mij met meer vragen achter dan voordat hij kwam.”
(uit *Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat*)

Geloofsgesprek

In Jozua 4:1-8 wordt beschreven hoe de stenen die het volk Israël opricht een gedenkteken zullen zijn. Als de kinderen vragen wat die stenen betekenen, kan verteld worden over de grote daden van God. Welke gedenksteden kan een ouderling achterlaten om het gesprek over de grote daden van God te stimuleren? Ik kan me een voorbeeld herinneren van een dominee die letterlijk bij zijn vertrek een steentje achterliet op een zichtbare plek. Of het voorbeeld van een ouderling die, als hij op bezoek kwam, een boekenlegger voor de kinderen meenam met een mooie bemoedigende tekst erop. Een goede manier om een gezinsbezoek af te sluiten, is om een bij-

Kinderen & huisbezoek

belgedeelte te lezen en met elkaar te bespreken wat je aanspreekt of wat je niet begrijpt. Kies hiervoor een makkelijk te begrijpen gedeelte uit zodat het aansluit bij alle gezinsleden. Je zou ook aan iedereen kunnen vragen wat hun favoriete tekst of bijbelverhaal is. Daarna ga je met elkaar in gesprek over waarom je voor dat bijbelverhaal of die tekst gekozen hebt. Omdat je dit aan het einde van het bezoek doet, bestaat de kans dat het gezin direct na jouw vertrek of op een later moment hierover verder doorpraat. Een andere manier om het geloofsgesprek te stimuleren, is door te vragen welke persoon of personen uit de Bijbel hun geloofsheld zijn en waarom.

Welke gedenksteden
kun je achterlaten
om het gesprek over
God te stimuleren?

Maaltijd met ouderen

In Ede hebben de tieners een maaltijd gehad met de ouderen van onze gemeente. Aan elke tafel zaten ouderen en tieners die met elkaar in gesprek gingen. Voor het geval ze niet wisten waarover, lagen er kaartjes met gespreksvragen op tafel. De maaltijd was een groot succes, er werden zelfs telefoonnummers uitgewisseld.

Verschillende generaties

Een andere manier waarop je als ouderling het geloofsgesprek op gang kunt brengen, is het organiseren van een bijeenkomst in jouw wijk waarin je generaties met elkaar verbindt. Een moment waarop kinderen, tieners, veertigers, vijftigers en de ouderen van de gemeente elkaar ontmoeten. Het inprenten en vertellen van de verhalen van God is iets wat ouderen geweldig vinden. Heel vaak krijg ik de vraag wat we moeten doen om het geloof over te dragen op onze kinderen. Naast het voorleven zou ik willen pleiten voor momenten waarop verschillende generaties met elkaar in gesprek gaan over de grote daden van God. Zo bieden we de mogelijkheid om van elkaar te leren. Te leren van het onbevange geloof van een kind en het doorleefde geloof van een oudere.

Leren van het
onbevange geloof
van een kind en het
doorleefde geloof
van een oudere

Corien Rietberg is jeugdwerker bij de Nederlands gereformeerde kerk van Ede en eigenaar van Zorg voor jongeren. Ze werkte mee aan het Handboek voor jeugdleiders en het Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat van de serie 'Werken in de kerk', uitgegeven bij Buitten & Schipperheijn.

Zorg voor jongeren

Zorg voor jongeren richt zich op het toerusten, coachen en begeleiden van kerken op het gebied van jeugdpastoraat. Daarnaast heeft het een cursus ontwikkeld voor ouders over de (geloofs)opvoeding. Mail naar info@zorgvoorjongeren.nl voor meer informatie of kijk vanaf eind oktober op de website www.zorgvoorjongeren.nl.

Over elkaar vertellen

Werkvorm voor huisbezoek met kinderen

Een vaak gehoorde klacht over het huisbezoek is dat de kinderen er voor hun gevoel voor spek en bonen bij zitten. Dat werkt niet mee aan een goede ervaring met de kerk. Het thema van elk bezoek is voor mij: hoe is je relatie met Christus, met je naaste en met de gemeente? Hoe kan ik ervoor zorgen dat iedereen aan bod komt en hierover iets zegt? Als praktijkvoorbeeld geef ik een vorm die ik zelf heb toegepast in situaties waarin ik ging kennismaken met een gezin.

Peter Drost

Ik vraag de verschillende gezinsleden om iets over elkaar te vertellen. Dat is een leuke werkvorm in situaties waarin de groep elkaar al goed kent, maar jij als gast hen nog niet kent. Veel mensen vinden het niet fijn om zichzelf in een groep te moeten voorstellen. Maar als je iets over een ander moet vertellen dan is het al weer een stuk interessanter. En het is ook boeiend om te horen wat een ander over jou gaat vertellen. Afhankelijk van de gezinsgrootte kun je de ouders iets over de kinderen laten vertellen en andersom. Ook kun je de kring rondgaan en ieder wat laten vertellen over zijn of haar buurman of buurvrouw.

Mogelijke vragen

Het is goed om een aantal vragen in je achterhoofd te hebben die je kunt stellen. Bij een kennismakingsbezoek zou het eerste rondje een voorstelrondje kunnen zijn. Stel de ander kort voor: naam, leeftijd, werk/school, hobby's. Eventueel kun je doorvragen over relaties. Hoe lang zijn de ouders al getrouwd? Hoe hebben ze elkaar leren kennen? Soms kennen kinderen de verhalen wel, soms ook niet en vinden ze het interessant dat alsnog te horen. Het is goed om ook even te checken bij degene over wie iets verteld wordt: klopt het?

Een tweede rondje kan gaan over de vraag: wat betekent het voor de ander om christen te zijn? Soms kunnen kinderen gloedvol vertellen over hoe hun ouders vertrouwen op God. En worden ouders zelf geraakt door hoe ze een voorbeeld blijken te zijn, terwijl ze zichzelf daarin vaak voelen falen. Het is mooi om dit soort momenten even te benadrukken. Mooi dat je vader of moeder zo'n voorbeeld voor je is. Soms is het veel moeilijker om iets te zeggen over het christen-zijn van de ander. Dat is geen ramp. Een beetje doorvragen kan helpen. Waaraan merk je dat hij/zij van de Here Jezus houdt? Waarom denk je dat je ouders je naar een chris-

Kinderen kunnen gloedvol vertellen over hoe hun ouders vertrouwen op God

telijke school hebben gestuurd of verwachten dat je naar catechisatie gaat? Misschien komt er dan alsnog iets. In een derde rondje kun je de vraag aan de orde stellen: hoe vindt de ander het om naar de kerk te gaan? Dan ontstaat er een gesprek over hoe het er zondagmorgen voor de dienst aan toegaat. Of hoe de diensten worden beleefd of wat er wordt opgepikt uit de prediking.

Na drie rondjes kun je de vorm wat loslaten en een meer vrij gesprek voeren. Het hangt ervan af hoeveel tijd daarvoor nog beschikbaar is. Het is ook belangrijk om te vragen of het gezin nog vragen heeft aan jou als ambtsdrager of pastorale bezoeker, omdat kennismaken altijd iets wederzijds is.

Bijbellezing en gebed

Bij deze vorm is afsluiting met bijbellezing en gebed zeker op zijn plaats. Sommige gezinnen hebben genoeg bijbels, zodat ieder kind in een eigen bijbel kan meelesen. Er is niets op tegen om de kinderen te vragen om een stukje voor te lezen of iedereen om de beurt een vers te laten lezen.

Sluit zo'n gezinsgesprek altijd af met een gebed.

Het is mooi om daarvoor input te vragen van de verschillende gezinsleden. De vraag 'waar zullen we voor bidden?' geeft meestal nog een stukje verdieping aan de ontmoeting. Het is een idee om met

het gezin een kringgebed te houden. Geef de gezinsleden de ruimte om wel of niet mee te doen. Je kunt bij het bidden het rijtje afdraaien, waarbij iedereen zijn eigen gebed besluit met amen. Wie niet wil meebidden, volstaat met het woordje amen, zodat de volgende in

Samen bidden geeft verdieping aan de ontmoeting

Waar zullen we voor bidden?

© Wibe-Jan Postma

de rij weet dat hij/zij aan de beurt is om het gebed voort te zetten. Ik zorg er zelf voor dat ik aan het einde van de rij aan de beurt ben, zodat ik eventuele gebedspunten die nog niet aan bod zijn geweest zelf kan meenemen.

Valkuilen

Ik ervaar deze vorm van gezinshuisbezoek als heel levendig. Gemeenteleden reageren ook positief. Maar net als bij andere vormen zijn er altijd valkuilen en risico's. Het kan zijn dat er niet voldoende veiligheid is in de gezinssituatie om zo met elkaar te praten. Check daarom steeds of de gezinsleden het een goed idee vinden om deze vorm te gebruiken. Soms merk je dat deze vorm spanning geeft, ook al geeft men dat niet met zoveel woorden aan. Dan is het wijs om deze vorm los te laten en op een andere manier het gesprek voort te zetten.

Een andere valkuil kan zijn dat ouders voor hun kinderen gaan praten en hen steeds gaan aanvullen. Het is dan zaak om op tactische wijze toch te laten merken dat je veel waarde hecht aan wat de kinderen te zeggen hebben. En dat je de tijd wilt nemen om hen te laten uitpraten. Dat kan door bij de kinderen te checken: "Was dit wat jij ook wilde zeggen? Wil je nog meer vertellen?" In een kennismakingsgesprek is het niet wenselijk om de negatieve eigenschappen van elkaar te belichten. Je zou daar vooraf al een opmerking over kunnen maken, of tussentijds bijsturen met de opmerking dat het wel de bedoeling is dat we goede en opbouwende woorden spreken.

Genieten

Los van de valkuilen en momenten waarop het gesprek spannend is of stroef verloopt, is het vooral heel erg genieten. Ouders die laten merken hoe trots ze zijn op wat hun kinderen doen op school of in hun hobby's. Kinderen die vertellen hoe toegewijd ouders aan het werk zijn en voor hen zorgen. Broers en zussen die vertellen over hoe de ander op zondagmorgen soms moeilijk uit bed te krijgen is, maar toch wel erg serieus met God bezig is. Prachtige momenten!

Peter Drost is predikant van de Hoeksteenkerk (GKu) te Delfzijl.

Het is wel de bedoeling dat we opbouwende woorden spreken

In het verborgene

"Thuisgekomen sloot de vrouw de deur achter zich" (2 Kon. 4:5)

Waarom er zoveel verhalen in de Bijbel staan, vroeg ik aan mijn studenten. Ze waren unaniem: verhalen spreken aan. Jong en oud, iedereen houdt van een verhaal. Zeker als het goed verteld wordt.

De schrijvers van het Oude Testament waren meestervertellers. Een pareltje is het verhaal in 2 Koningen 4:1-7. Het lijkt een simpel verhaal over de grote profeet Elisa. Een weduwe klopt bij hem aan voor hulp, hij helpt haar met een wonder en het probleem is opgelost. Maar als we dieper in het verhaal duiken, zit er veel meer in. Elisa is namelijk niet de held van het verhaal, dat is de weduwe. Zij is degene die alle initiatieven neemt. Zij zoekt Elisa op, zij verzamelt kruiden, zij giet ze vol met olie, zij redt haar gezin door haar vertrouwen.

Janita Geertsema

Onzichtbaar en onvermeld

Maar het verhaal draait ook niet om de weduwe. Ten diepste draait het verhaal om God zelf. Achter gesloten deuren is Hij degene die het wonder verricht. Hij is onvermeld, onzichtbaar maar alomtegenwoordig. God is de beschermer van weduwen en wezen (Ps. 68:6). Ook in tijden van wanbestuur en geestelijk verval. Vermoedelijk is dat de reden dat de weduwe niet bij name genoemd wordt. Het gaat niet om haar persoonlijk, maar het gaat om haar als arme weduwe. Als een van de meest kwetsbare mensen uit de toenmalige maatschappij. Want ook al wordt God niet genoemd als personage in het verhaal, Hij is zeker niet afwezig. God verschuilt zijn aanwezigheid achter Elisa, als man van God. God verschuilt zich achter de gesloten deuren. Hij werkt hier niet zichtbaar en openlijk, maar Hij is wel er degelijk.

Aanwezig en betrokken

Als karakter in ons levensverhaal is God misschien ook onzichtbaar. Misschien zie je Hem niet direct en werkt Hij door middel van anderen, misschien werkt Hij in het verborgene, achter gesloten deuren. Maar ook in ons verhaal is God het bepalende karakter. God laat zich kennen als de voorvechter van de meest kwetsbare mensen uit de maatschappij. Daarom kunnen wij mannen en vrouwen van God zijn, zoals Elisa, en Gods aanwezigheid voor anderen tastbaar maken. Daarom kunnen we, zoals de weduwe, hulp zoeken bij anderen, omdat achter die hulp Gods hand verscholen zit. Daarom kunnen we zeker zijn van Gods betrokkenheid, zichtbaar of onzichtbaar. Zodat wij over ons levensverhaal kunnen zeggen: Hij was er altijd bij, meer nog: Hij was het belangrijkste personage van allen.

Janita Geertsema werkt sinds 2009 als zendeling in Cochabamba (Bolivia) en geeft les aan het Theologisch Seminar.

Zoeken naar verbinding

Jongeren willen ervaren dat ze erbij horen

Elke zondag komen gemeentes bij elkaar om de eredienst te vieren. Hoe beleven jongeren deze samenkomsten? Wat helpt hen om betrokken in de dienst aanwezig te zijn? Jongeren benadrukken vooral dat ze onderdeel willen zijn van de gemeenschap en actief willen worden betrokken bij de kerkdienst.

Arjen Uil

Is de kerkdienst nog wel geschikt voor jongeren? Het is zomaar een gedachte die je zou kunnen bekruipen. Jongeren en de kerkdienst, het lijkt een lastige combinatie. Als onderdeel van mijn stage heb ik zes interviews gehouden met jongeren over hoe zij de kerkdienst beleven. Gerrit Immink beschrijft de kerkdienst als volgt: **“De kerkdienst is een samenkomst van de gemeente en kerkgangers zijn geen passieve toeschouwers, maar actieve deelnemers”**. Deze visie heb ik gebruikt bij het houden van de gesprekken. Belangrijk is dat de kerkdienst een ontmoeting is tussen God en zijn gemeente. Maar ook de ontmoeting van gemeenteleden onderling.

Gemeenschap

Maar welke plek hebben jongeren in dit plaatje? Zijn ze onderdeel van de gemeente die samenkomt? Hier kun je ruwweg op twee manieren naar kijken. Jongeren zijn de kerk van de toekomst, of jongeren maken nu al deel uit van de gemeenschap. Ik zou graag willen aansluiten bij de visie dat jongeren, ook al hebben ze nog geen belijdenis gedaan, nu al onderdeel zijn van de gemeenschap.

Juist in de interviews komt het thema “gemeenschap” nadrukkelijk naar voren. In een wereld van individualisering benoemen de jongeren de gemeenschap als iets moois. Aline geeft aan: “Als we samen komen met z’n allen zijn we een grote familie”. Ook Pim benadrukt

dat het mooi is om elkaar te ontmoeten en hij vindt het jammer dat het gewoon is geworden om minder naar de kerk te gaan. “Het is mooi dat we toch bij elkaar komen. Een lege kerk ademt een andere sfeer dan een volle kerk.” Daniël brengt het gevoel van gemeenschap zelfs in verbinding met het ervaren van God in een kerkdienst. “Als ik mij echt verbonden voel met anderen in de gemeente, dan denk

ik dat ik daarin door God aangeraakt word.”

Avondmaal

Die verbinding met elkaar blijkt cruciaal te zijn voor jongeren. Juist als er een scheiding ontstaat, ervaren jongeren dat ze er niet bij

Als we samenkomen met z’n allen zijn we een grote familie

horen. Dit wordt vooral duidelijk tijdens het avondmaal. Daniël: “Het is een soort kring in een kring. De mensen die belijdenis hebben gedaan, die gaan naar voren en de rest zit tien minuten niks te doen”. Jorinde: “Echt iets beleven, dat doe ik niet omdat ik niet aanga. Ik ervaar niet dat ik mag meedoen”. Giel sluit daarbij aan: “Voor mij heeft het avondmaal geen meerwaarde omdat ik praktisch niet mee mag doen”. Pim zegt dan ook: “Ik weet niet wat ik ervan moet vinden”.

Kenmerkend is de opmerking van Aline. “Ik moet maar wachten tot iedereen klaar is. Het lijkt me gewoon persoonlijker als ik ook zelf brood en wijn kan eten en drinken. Dat kan nu niet. Nu heb ik alleen maar een rol King.” In de reacties klinkt een verlangen door om het avondmaal mee te vieren. Jongeren willen aan tafel bij de Koning en geen genoeg nemen met een rol pepermunt.

Het beeld dat jongeren hebben, is dat het avondmaal vooral iets heiligs is waar je niet zomaar aan mag meedoen. Enerzijds snappen ze dit. “Het is wel goed dat je niet klakkeloos aangaat. Je moet niet zomaar een stukje brood eten en wijn drinken”, aldus Jorinde. Renske benadrukt ook dat het belangrijk is dat je weet wat het avondmaal echt inhoudt. Anderzijds ervaren jongeren dat ze er dus niet bij horen terwijl ze daar wel naar verlangen. Hoe kunnen we het avondmaal vieren zodat ook jongeren ervaren dat ze erbij horen?

Jongeren willen aan tafel bij de Koning en geen genoeg nemen met een rol pepermunt

Daniël vertelt over een avondmaalsdienst tijdens zijn vakantie. “Ik was in Engeland, daar gingen de kinderen ook naar voren en kregen ze allemaal een zegen. Je zag dat iedereen op dat moment met

elkaar verbonden was.” Door de jongeren naar voren te laten gaan en hen te zegenen, betrek je hen bij het ritueel en ontstaat er minder scheiding tussen de mensen die aangaan en de jongeren die op hun plaats blijven zitten.

Wat ook kan helpen: zet mensen niet aan tafel met hun rug naar de rest van de gemeente toe. Dit veroorzaakt veel meer een gevoel van scheiding dan een open kring. Ook al nemen de jongeren nog niet van het brood en de wijn, ze zijn onderdeel van de gemeente. Als we ze het gevoel geven dat ze er niet bij horen, dan haken ze af.

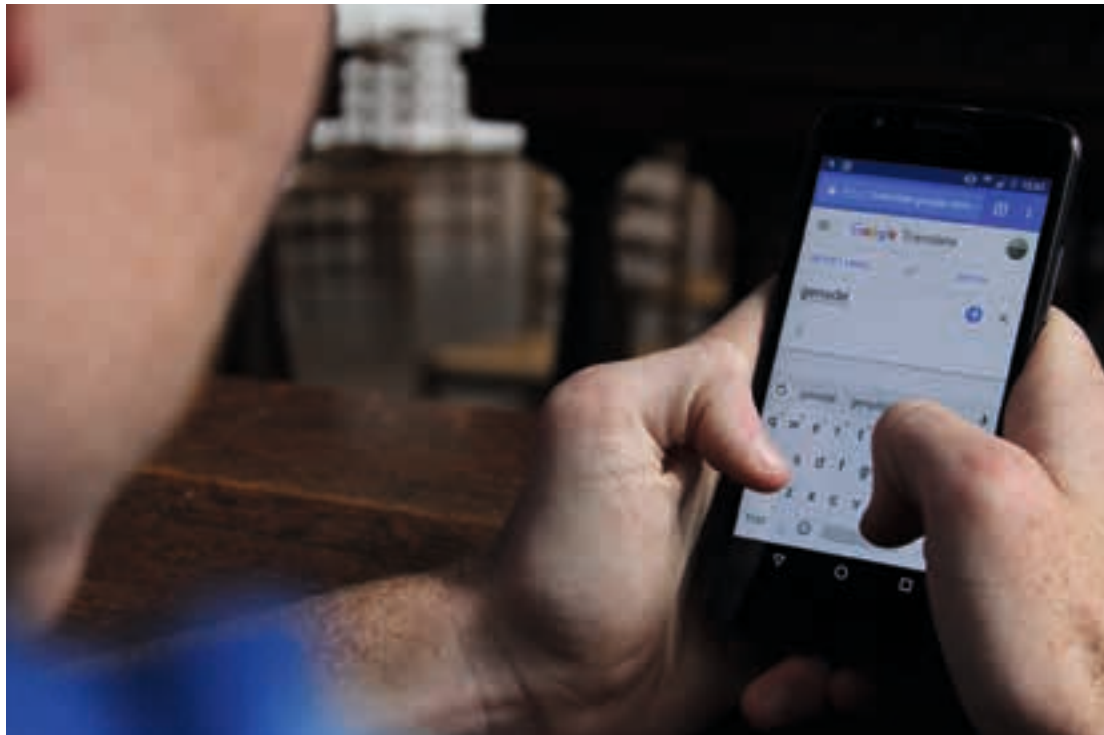
Als we jongeren het gevoel geven dat ze er niet bij horen, dan haken ze af

Taalgebruik

Wat meerdere keren terugkomt in de interviews is het belang van de manier waarop geprekeet wordt. Of jongeren zich aangesproken voelen, hangt vaak samen met de begrijpelijkheid van de preek. Jorinde: “Bij sommige woorden die ze dan gebruiken, dan denk je: huh? Wat betekent dat nou? De ene keer kan ik de dominee goed begrijpen. En de andere keer denk ik: waar heb je het nou over?”. Renske zegt dat hoe een voorganger praat, welke woorden hij gebruikt, invloed heeft op hoe goed ze kan meedoen. “Het moet begrijpelijk zijn.” Pim vindt het taalgebruik in de preek regelmatig te moeilijk: “Dan begrijp ik het niet”.

Door taal te gebruiken die jongeren niet begrijpen, kan een scheiding ontstaan waardoor jongeren afhaken. Ingewikkeld (theologisch) taalgebruik werkt vervreemdend. Het kan zelfs begrenzend werken. Als je niet begrijpt wat er gebeurt, dan kan dit je het gevoel

Ingewikkeld
(theologisch)
taalgebruik
werkt
vervreemdend

geven dat je er niet bij hoort. Als taalgebruik ervoor zorgt dat jongeren niet worden meegenomen, is het in mijn optiek goed om het taalgebruik aan te passen.

Diepgaand

Dat betekent overigens niet dat jongeren oppervlakkige diensten willen. Sterker nog, jongeren willen juist dat het ergens over gaat. Als een boodschap te oppervlakkig wordt gebracht, sluit deze niet aan bij hoe jongeren de werkelijkheid ervaren. Er wordt dan geen recht gedaan aan het leven van jongeren. Uit de interviews blijkt dat jongeren de diensten vaak te eenzijdig en te simpel vinden. Daniël: “Af en toe hoor ik een preek waar ik heel chagrijnig van word. Als dingen te kort door de bocht gebracht worden”. Het gaat hierbij overigens niet alleen om de preek. Ook de liederen spreken jongeren niet altijd aan. Aline: “Ik heb niet zoveel met gospelmuziek. Het lijkt erop dat het leven met God geweldig is. En dan denk ik: nee, niet voor mij! En voor heel veel mensen niet, denk ik. Af en toe zo’n lied is wel mooi, maar niet altijd”. Daniël sluit hierbij aan: “In veel Opwekkingsliederen klinkt een overwinnaarsgevoel door, voor mij is dit allemaal niet zo vanzelfsprekend”. Ook in de liedkeuze willen jongeren diepgang. Ze willen zich erin kunnen herkennen. Als de boodschap van de liederen te oppervlakkig of eenzijdig is, haken ze af.

Jongeren willen juist dat het ergens over gaat in de kerkdienst

Aansluiten

Jongeren vinden het vooral belangrijk dat wat ze meemaken in het dagelijks leven op de een of andere manier een plek krijgt in de kerkdienst. Dat recht wordt gedaan aan wie ze zijn. Dit blijkt een voorwaarde te zijn om niet het gevoel te hebben een toeschouwer te zijn. Giel: “Ik kan beter meedoen als de dominee meer bezig is met de dingen van nu en waar jongeren zich mee bezighouden”. Aline herkent dit, ze noemt een situatie waarin ze geraakt was door een preek. “De voorganger vertelde over problemen die ik ook had. En dat verwoordde ze zo mooi, dat ik het herkende en meenam hoe ik er beter mee kan omgaan.”

Renske omschrijft dat ze in de kerkdienst bij haar op school vaker wordt aangesproken dan bij haar in de kerk. “De diensten op school zijn qua thema’s meer gericht op jongeren. Het spreekt me meer aan.”

Jongeren willen voorgangers die begrijpen waarmee ze bezig zijn en daarbij aansluiten. Wat overigens dus niet betekent dat we jongeren naar de mond moeten praten. Het mag confronterend, schurend en tegelijkertijd genadevol zijn.

Jongeren willen aangesproken worden in hun verbeelding

Beeldend

Kijken we naar de cultuur van vandaag, dan zien we dat jongeren opgroeien in een beeldcultuur. In alle interviews komt in meer of mindere mate naar voren dat beelden, symbolen en gelijkenissen helpend zijn voor jongeren. Daarbij gaat het dus niet om een presen-

tatie waarin de punten van de preek worden opgesomd. Dit kan voor sommigen zeker helpend zijn, maar jongeren willen aangesproken worden in hun verbeelding. Renske vertelt dat beeldende voorbeelden helpen om het begrijpelijker te maken. Bijvoorbeeld een adventsdienst waarin werd geschetst dat je vanuit de put omhoog kunt kijken naar het licht. Jorinde noemt als voorbeeld dat er bij haar in de gemeente bij de doop vaak een illustratie of voorwerp wordt gebruikt. En dat dit haar helpt om te onthouden wat de doop betekent. Pim geeft aan dat afbeeldingen hem helpen om beter op te letten. “Ja, een PowerPoint-presentatie waarin plaatjes worden getoond, helpt mij om er een beeld bij te krijgen.” Zelf moet ik denken aan een uitspraak van Tim Keller. “Je spreekt meer tot de verbeelding door middel van beelden dan door middel van stellingen.”

Bijdragen

Wat uit de interviews ook blijkt, is dat het voor sommige jongeren helpt om betrokken te worden bij de voorbereidingen van de dienst.

Aline: “Ik heb een tijdje in de band gezeten en nu weet ik dat er veel mensen zijn die een bijdrage hebben aan de dienst”. Renske zegt: “Als je helpt een dienst voor te bereiden, dan denk je er die week wel meer over na”. Pim geeft aan dat hij zich door zijn betrokkenheid bij de voorbereidingen, meer onderdeel van de gemeenschap voelt. “Je zit dan ook aan tafel en kunt duidelijk maken dat je als jeugd er nog iets in wilt hebben.” Door jongeren verantwoorde-

lijkheid te geven, maak je hen meer betrokken. Ze voelen zich daarvoor volwaardiger onderdeel van de gemeenschap.

Tot slot: zie en behandel jongeren als onderdeel van de gemeenschap. Daar verlangen ze naar. Dit kan bijvoorbeeld door ze te betrekken bij de voorbereidingen van de eredienst. Sluit ze op geen enkele manier buiten door bijvoorbeeld de manier waarop het avondmaal wordt gevierd of het taalgebruik. Gebruik begrijpelijke taal en beelden; sluit aan bij de belevingswereld van jongeren. Wees hierin eerlijk en oprecht. Jongeren begrijpen dat het leven niet altijd rooskleurig is. Beeldende taal en prikkelend beeldergebruik helpen jongeren om de aandacht er beter bij te houden. Deze factoren dragen eraan bij dat jongeren actieve deelnemers zijn in de kerkdienst.

Arjen Uil studeert Godsdienst-Pastoraal Werk aan hogeschool Viaa in Zwolle en loopt stage bij het Praktijkcentrum.

Geïnterviewde jongeren

Aline (GKv), 17 jaar, mbo Pedagogisch Werk en onderwijsassistent
Jorinde (PKN), 17 jaar, vwo 6
Giel (PKN), 15 jaar, havo 4
Daniël (GKv), 17 jaar, vwo 6
Pim (NGK), 17 jaar, mbo Megatronica
Renske (PKN), 15 jaar, havo 3

Door jongeren
verantwoordelijkheid
te geven, maak je hen
meer betrokken

praktijkcentrum

Trainingstour over jeugdwerk

“We hebben veel kinderen bij ons in de kerk, maar hoe kunnen we hun op een goede manier iets leren?” “Mijn jongeren zijn zo passief, hoe krijg ik hen in beweging?” Oftewel: hoe geven we vandaag de dag het jeugdwerk vorm? Hoe ben je aansprekend voor kinderen en jongeren? Hoe sluit je aan bij de tijd-geest en waar doe je dat juist niet?

Het zijn vragen waar wij als Praktijkcentrum ook tegenaan lopen en waar we graag bij willen helpen. Samen met het NGK Jeugdwerk en CGJO organiseren wij de 3G Trainingstour ‘To get there Young’. Voor ouders, jeugdleiders, catecheten, jeugdwerkers, ambtsdragers en beleidsmakers. Samen willen we nadenken over relationeel jeugdwerk om jongeren te verbinden aan Christus én aan zijn gemeente. De trainingsavonden vinden plaats op acht locaties in het land. Kijk voor meer informatie op www.praktijkcentrum.org.

Studiedag homoseksualiteit en kerk

Homoseksuele broeders en zusters vragen zich maar al te vaak af of zij wel veilig zijn binnen de christelijke gemeente. Zij ervaren niet zelden afwijzing, onbegrip en eenzaamheid. De studiedag ‘Homoseksualiteit en de kerk’, op 16 november, heeft als uitgangspunt: verschillende visies, één geloof.

De studiedag is een gezamenlijk initiatief van theologen, publicisten en pastors uit verschillende kerken en met verschillende visies op homoseksualiteit. Wat zij delen is het geloof in Jezus Christus, de gekruisigde en opgestane Heer. Vanuit deze eenheid lichten de sprekers hun visies toe. Daarnaast gaan ze met elkaar in gesprek, op zoek naar wat hen bindt en hoe om te gaan met verschillen. Ook komen lesbiennes en homo's aan het woord die op verschillende manieren omgaan met hun geaardheid. Samen hopen zij een aanzet te kunnen geven tot meer eenheid, verdieping van kennis en meer wederzijds begrip.

De studiedag wordt georganiseerd door AKZ+ Weet wat je gelooft, in samenwerking met het Praktijkcentrum en uitgeverij Buijten & Schipperheijn. Voor meer informatie: www.weetwatjegelooft.nl.

Groeien in gastvrijheid

Kerkproeverij smaakt naar meer

In het weekend van 16 september hebben veel kerken meegedaan aan de tweede editie van Kerkproeverij. Met een toegankelijke kerkdienst speciaal voor gasten wil dit landelijke initiatief kerken inspireren om gastvrij te zijn. Dat onderwerp is ook voor diakenen relevant, want de gemeente is geroepen tot barmhartigheid, offervaardigheid én gastvrijheid. Maar gastvrij ben je niet vanzelf. En ook niet alleen tijdens de Kerkproeverij. In dit artikel vind je daarom enkele ideeën om als gemeente hierin te groeien.

Derk Jan Poel

Gastvrije God

Gastvrijheid is een kernthema van het evangelie. We kennen God als een gastvrije God. Vol genade schept Hij ruimte voor mensen en daarbij wordt niemand uitgezonderd. God heeft oog voor kwetsbare mensen die door anderen niet zo worden gezien; de vreemdeling, de wees en de weduwe (Deut. 10). Hij neemt hen in bescherming en ze horen er helemaal bij. “De boodschap van het koninkrijk is goed nieuws voor zwakken, zieken, gemarginaliseerden, voor hen die het allemaal niet kunnen bijhouden, voor degenen zonder economische macht en waarde”, aldus Robert Vosloo in zijn boek *Engelen als gasten? Christelijke gastvrijheid*. Je ziet dit ook in het leven van Jezus. Hij is open naar iedereen: tollenaars, hoeren, Samaritanen en melaatsen. In de samenleving staan ze aan de rand, maar bij Jezus zijn ze welkom. Daarom is gastvrijheid zo belangrijk voor ons. We doen het niet uit goed fatsoen, maar omdat we bij deze God horen. Vraag jezelf eens af: weerspiegelt onze gastvrijheid de overvloedige gulheid en ruimhartigheid van God?

Met oprechte inzet

Gastvrij zijn gaat niet vanzelf, maar vraagt om onze inzet. In Romeinen 12 roept Paulus ons op om ons toe te leggen op gastvrijheid. De ene vertaling klinkt wat vrijblijvender dan de andere, maar het Grieks duidt op ‘een oprechte inzet’ om gastvrij te zijn. Met andere woorden: doe er moeite voor! Waarom zo’n nadrukkelijke aansporing? Het Griekse woord voor gastvrijheid dat hier wordt gebruikt, betekent letterlijk: liefde voor vreemdelingen. Het is niet zo moeilijk om gastvrij te zijn naar vrienden en familieleden, naar mensen die je kent of die hetzelfde zijn als jij. Het is veel moeilijker om gastvrij te zijn naar iemand die je niet kent, die anders is of anders denkt. Daarom roept Paulus ons op om bewust werk te maken van zo’n gastvrijheid. Zoals zo vaak haalt de Bijbel ons ook

hier uit onze comfortzone. De bijbelse gastvrijheid gaat over (onze) grenzen. Het kost wat van jezelf; het vraagt je tijd, inzet en aandacht. Dat moeten we oefenen, als individuele gelovigen en als kerk. Meedoen aan Kerkproeverij kan ons daarbij helpen. Al is het maar dat we ons meer bewust worden van de noodzaak om gastvrij te zijn.

Uitnodigend kerk-zijn

Maar hoe ben je dan gastvrij en wat betekent dat voor ons kerk-zijn? Stefan Paas sprak over gastvrijheid op een inspiratiedag over ‘Uitnodigend kerk-zijn’. Een aantal voorbeelden uit zijn verhaal wil ik hieronder ter inspiratie delen:

“Met uitnodigen is het toch een beetje zo: zolang je mensen steeds moet vertellen dat ze toch vooral anderen moeten uitnodigen, ben je als kerk waarschijnlijk niet gastvrij genoeg. Bij ons in de gemeente (Via Nova in Amsterdam) doen we dat dus ook nooit. We hebben de hele kerk – de liturgie, de cultuur in de gemeente, de organisatie, de manier van leidinggeven, de website – doordacht en opgezet vanuit het principe van gastvrijheid. We willen een uitnodigende kerk zijn. En dat is veel meer dan een trucje. Gastvrijheid is als een zuurdesem; het doortrekt je hele manier van kerk-zijn, de taal die je spreekt, de liederen die je zingt, de manier waarop je collecteert en voorbede doet. Zo doen we bijvoorbeeld altijd gewoon alsof er gasten zijn, door kort de onderdelen van de liturgie uit te leggen. Of door telkens weer te zeggen: ‘We gaan zingen, voel je vrij om mee te doen, maar het is prima als je liever kijkt en luistert’. En door altijd te vertellen hoe lang de dienst gaat duren, want kerkmensen denken veel te snel dat iedereen dat wel weet.”

“Wij zijn kerk voor mensen, niet voor kerkmensen. Om het protestants te zeggen: we preken alsof de hele stad meeluistert. Altijd, of er nu gasten zijn of niet. Omdat dit is wat we zijn. In de taal van deze tijd, over alle teksten van de Bijbel en vol in contact met onze tijd. En mensen hoeven heus niet alles te begrijpen, maar ze moeten wel het idee hebben dat ze gezien en gehoord zijn. En dus praten we ook nooit over mensen alsof ze er niet bij zijn, dus ook niet over mensen uit andere kerken of ‘ongelovigen’, moslims, boeddhisten, PVV’ers, PvdA’ers, of wie dan ook.”

“Wat het bidden betreft: we nodigen altijd uit om gebedspunten te noemen. En we vragen mensen in de kerk: praat eens met je burens of je vrienden en vraag of ze nog iets hebben waarvoor we hier kunnen bidden of danken. Neem hen mee om het zelf te vertellen, of neem hun verhalen mee. Dus wij bidden meer voor niet-leden dan voor onze ‘eigen’ gemeenteleden. Of neem nu de collecte, dat is bij ons altijd een moment waarop we een project uit de stad onder de aandacht brengen. Soms komt iemand het doel zelf presenteren. Dat kan ook best een moslim uit de buurt zijn, die een

De bijbelse gastvrijheid gaat over (onze) grenzen

Gastvrijheid doortrekt je hele manier van kerk-zijn

Wij zijn kerk voor mensen, niet voor kerkmensen

project is gestart voor huiswerkbegeleiding. We zijn een schaamtelooze christelijke kerk, maar Calvijn zei al: 'Wat goed is, is goed en wat waar is, is waar'. Ook als de waarheid een hoofddoek op heeft."

Laat het alsjeblieft een beetje lijken op het feestmaal van de Heer

"En dan eten we natuurlijk altijd en alle gasten zijn welkom; voor hen neem je gewoon wat extra mee. Dus hou op met dat kopje koffie na afloop; zet een grote tafel neer en laat iedereen eten meenemen. Maak gasten deelnemer, op allerlei manieren. Bijvoorbeeld door ze te laten koken. Laat het alsjeblieft lijken, al is het maar een beetje, op het feestmaal van de Heer. 'Kom en proef dat de Heer goed is.'"

"Dit zijn een paar voorbeelden van hoe we met Via Nova uitnodigend kerk willen zijn. En als je dat zo doet, dan krijg je vanzelf steeds meer samenkomsten waar mensen achteraf van denken: daar had m'n buurvrouw bij moeten zijn. En dan heb je bingo!"

Proeven

Gastvrijheid raakt het hart van het evangelie en van ons kerk-zijn. Kerkproeverij is één dag per jaar en het is een mooi initiatief om aan mee te doen. Maar laat die dag vooral een aanzet zijn om te groeien in wat de kerk is of zou moeten zijn: een gastvrije plek waar mensen van verschillende achtergronden van harte welkom zijn. En waar ze iets kunnen proeven van de goedheid en liefde van God. Op die manier smaakt elke dienst naar meer!

Op www.blad-dienst.nl vind je de link naar de volledige bijdrage van Paas.

Derk Jan Poel ondersteunt vanuit het Diaconaal Steunpunt kerken in de GKv en NGK op het terrein van diaconaat in kerk en samenleving.

Zet een grote tafel neer en laat iedereen eten meenemen

diaconaal steunpunt

Werkconferentie armoede en schulden

Ieder mens telt en is waardevol! In het diaconale werk staat die menselijke waardigheid voorop. Armoede en schulden botsen echter vaak hard met het leven zoals God dat voor ons heeft bedoeld. Dat vraagt onze onophoudelijke inzet. De werkconferentie 'Geloven in mensen', over armoede en schulden, wil daarvoor handvatten geven.

'Geloven in mensen' biedt een inspirerend programma met ontmoetingen, verrassende sprekers, tips, praktijkvoorbeelden en een groot aantal deelsessies. De werkconferentie – op 26 januari 2019 in Ede – is bedoeld voor iedereen die zich inzet voor mensen in armoede en/of schulden. Op www.geloveninmensen.nu vind je actuele informatie en kun je je aanmelden. De werkconferentie wordt georganiseerd door Schuldhulpmaatje, Kerk in Actie, Knooppunt Kerken en armoede, en het Diaconaal Steunpunt.

Derk Jan Poel

Twintig inspirerende diaconale ideeën

Het Diaconaal Steunpunt heeft de bundel *Dienen, delen & doen* uitgebracht, met twintig inspirerende diaconale ideeën. Aanleiding was het twintigjarig bestaan van het steunpunt.

De bundel bevat uiteenlopende ideeën uit het hele land: praktische hulp aan buurtbewoners, een verwendag voor (alleenstaande) moeders, of het organiseren van een tijdcollecte. *Dienen, delen & doen* wil kerken helpen om het diaconale werk in deze tijd vorm te geven.

'Doelbewust diaconaal' vernieuwd

Een diaconaal plan en een duidelijk inwerkprogramma dragen bij aan een goede start van een nieuwe diaken én aan een gezonde diaconie en gemeente. De brochure 'Doelbewust diaconaal' gaat daarover en is recent vernieuwd.

Zie www.diaconaalsteunpunt.nl voor het bestellen of downloaden van *Dienen, delen & doen* en 'Doelbewust diaconaal'.

Wees niet bang voor de AVG

Kerken staan sterker met kerkorde

Door de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) gelden in de hele Europese Unie dezelfde regels voor de verwerking van persoonsgegevens. Ook kerken moeten hier rekening mee houden. Dat geeft onrust: wat mag nog wel en wat mag nu niet meer? De consequenties zijn nog niet helemaal duidelijk, landelijk wordt daarover overleg gevoerd. Wel is zeker dat kerken bij voorbaat sterker staan wanneer ze zich houden aan de kerkorde. Ik noem hieronder enkele relevante artikelen uit de kerkorde van de GKv. De kerkorde van de CGK en het AKS van de NGK zijn op deze punten minder uitgewerkt; wel kan men er in dezelfde lijn handelen.

Kornelis
Harmannij

C42 kerkelijke registratie

C42.1 De kerkenraad draagt zorg voor een goede registratie van wie tot de gemeente behoren.

De ledenadministratie van de kerk is niet te vergelijken met het klantenbestand van een bedrijf. Het is eerder te vergelijken met het personeelsbestand: een bestand waarin alle medewerkers zijn opgenomen. Zo registreert de kerkenraad ieder die tot de gemeente behoort. En zoals een medewerker van een bedrijf zich alleen kan laten uitschrijven door ontslag te nemen, zo kan een gemeentelid zich alleen laten uitschrijven door onttrekking.

Wel heeft ieder gemeentelid het recht op inzage in de gegevens die de kerkenraad over hem bewaart. Hij mag eisen dat gegevens die niet relevant zijn voor het kerkelijk meeleven uit de administratie worden verwijderd. Ook kan hij bezwaar maken tegen de manier waarop doop, belijdenis, huwelijk of echtscheiding en eventuele maatregelen van tucht staan vermeld. De kerkenraad zal zulke bezwaren serieus moeten behandelen. Hij moet kunnen aantonen dat de bewaarde gegevens van belang zijn voor het kerkelijk toezicht. In dat geval kan de betrokkene niet eisen dat deze informatie wordt vernietigd.

Vraag gemeenteliden
zorgvuldig om
te gaan met de
gemeentegids

C42.2 De geregistreerde gegevens worden zorgvuldig beheerd en alleen gebruikt voor kerkelijke doeleinden. Gegevens bewaren is iets anders dan ze publiceren. Kijk uit dat je in een gemeentegids geen telefoonnummer of mailadres vermeldt van iemand die daar geen prijs op stelt. Voorkom waar mogelijk dat een niet-kerkelijke instelling de genoemde gids gebruikt als handige hulp om potentiële klanten of contribuanten te benaderen. Vraag van gemeentele-

den die deze gids ontvangen dat ze er zorgvuldig mee omgaan, speciaal wanneer hij wordt vervangen door een nieuwere versie. Want wat doe je met het oude exemplaar?

C44 vertrek uit de gemeente

Kerkleden die verhuizen, ontvangen op hun verzoek en na mededeling aan de gemeente een attestatie voor de kerkenraad in de plaats waarheen zij vertrekken, met gelijktijdige kennisgeving aan die kerkenraad.

Een attestatie wordt door de betrokkene zelf aangevraagd. Hij verzoekt de kerkenraad om een getuigenis over hem te geven. Daarmee geeft hij de kerkenraad de vrijheid om te schrijven wat die nodig vindt. Het betrokken gemeentelid kan niet eisen dat bepaalde informatie erbuiten blijft. Wel krijgt hij de attestatie zelf mee; hij kan haar dus inzien en eventueel besluiten om de attestatie niet in te leveren bij de kerk van zijn nieuwe woonplaats.

Het is daarom belangrijk om hem te attenderen op de gewoonte dat er bericht wordt gestuurd naar die andere kerk. Dat bericht moet zo zakelijk mogelijk zijn: naam en contactgegevens. Overleg dat met betrokkene. Hij mag in dit geval wel eisen dat bepaalde informatie niet in dit bericht wordt opgenomen. Hij mag zelfs eisen dat het bericht helemaal achterwege blijft. Want geen kerk mag zonder toestemming van betrokkene informatie over hem verstrekken aan een andere kerk.

C45 onttrekking

C45.1 Wanneer iemand aangeeft niet langer tot de gemeente te willen behoren, zich zonder kennisgeving bij een andere kerkgemeenschap aansluit of bij verhuizing naar elders geen attestatie aanvraagt, en daar ondanks inspanningen van de kerkenraad en de gemeente bij blijft, berust de kerkenraad daarin en doet hij van de beëindiging van het lidmaatschap mededeling aan de gemeente.

Soms gebeurt het dat iemand zich onttrekt en niet wil dat dit wordt meegedeeld aan de gemeente. Een kerkenraad mag daar niet in meegaan. De gemeente heeft er recht op om te weten dat een van haar leden voortaan niet meer meedoet.

De gemeente heeft geen recht op informatie over de motieven voor de onttrekking. De kerkenraad mag alleen aangeven welke van de in artikel C45.1 beschreven situaties van toepassing is. Als hij meer wil vertellen, kan dat alleen in goed overleg met betrokkene en met zijn toestemming. Pas dus op met terloopse extra informatie in het publieke kerkgebed!

C45.2 Wanneer iemand lange tijd elk contact met de ambtsdragers onmogelijk maakt, verklaart de kerkenraad na instemming van de gemeente zijn lidmaatschap voor beëindigd.

Voor de instemming van de gemeente wordt de naam van betrokkene op twee achtereenvolgende zondagen afgekondigd (art. F71.5 KO). Daar zal hij in de meeste gevallen geen toestemming voor heb-

Pas op met terloopse
extra informatie
in het publieke
kerkgebed!

ben gegeven: hij is immers niet benaderbaar. Maar ook iemand die niet reageert op mail, kan die mail wel hebben gezien. Informeer hem dus vooraf via alle kanalen die nog openstaan: stuur een mail, spreek een voicemailbericht in, bezorg een brief op zijn woonadres als dat nog bekend is. Schakel eventueel familie in, als die zijn contactgegevens wel kent maar die niet mag doorgeven; misschien zijn ze wel bereid om dit bericht aan hem door te spelen. Wanneer hij dan opeens wel reageert, omdat hij niet wil dat de afkondiging doorgaat, moet hij óf zijn deur alsnog openzetten voor de ambtsdragers, óf zich onttrekken. Kiest hij voor dat laatste, dan wordt dat uiteraard wel weer aan de gemeente meegedeeld.

C49 samenleven in de gemeente

C49.1 De gemeenteleden zien als leden van het lichaam van Christus in liefde naar elkaar om en dienen elkaars heil en welzijn in woord en daad.

C49.2 De ambtsdragers en gemeenteleden dragen ieder voor hun deel bij aan de pastorale en diaconale zorg in de gemeente.

C49.3 De ambtsdragers en overige werkers in de kerk nemen de vereiste geheimhouding in acht ten aanzien van de zaken die hun in de uitoefening van hun ambt, dienst, functie of taak ter kennis komen en die een vertrouwelijk karakter dragen.

Het is niet alleen de kerkenraad die mag weten wie deel uitmaakt van de gemeente. De gemeenteleden mogen het ook weten van elkaar. Dat is net zo gewoon als dat je mag weten wie er met jou op dezelfde afdeling werkt of wie er met jou in hetzelfde team voetbalt. Het bestaan van een gemeentegids met alle namen van de gemeenteleden is daarom een logische zaak, ook onder de nieuwe wet.

Wel geldt voor alle gemeenteleden dat ze – juist omdat ze samen een gemeenschap vormen – vertrouwelijke informatie ook ver-

trouwelijk behoren te behandelen. De informatie die binnen de gemeente wordt gedeeld, mag iemand geen schade doen maar moet passen in het onderling dienstbetoon. Wanneer bijvoorbeeld het omzien naar elkaar vooral in wijkverband plaatsvindt, is het zinvol om bepaalde informatie ook alleen binnen die wijk te delen en niet direct via het plaatselijk kerkblad aan alle gemeenteleden door te geven. Uiteraard blijft bij dit alles de wens van betrokkene van groot belang. Die wens is niet altijd doorslaggevend: soms moet je elkaar mobiliseren

als iemand dreigt weg te glijden. Maar beperk zulke informatie tot de kring van die gemeenteleden van wie je werkelijk actie mag verwachten.

D59 voorbede en vermaan door de gemeente

D59.1 Wanneer een belijdend lid of volwassene dooplid ondanks het vermaan in zijn ernstige zonde blijft volharden, gaat de kerkenraad over tot publieke tuchttoefening door bekendmaking aan de gemeente. Het besluit van de kerkenraad behoeft de goedkeuring van de classis. De classis geeft hierbij toepassing aan art. D54.1.

Voor alle gemeenteleden geldt dat vertrouwelijke informatie echt vertrouwelijk is

D59.2 Bij de mededeling aan de gemeente worden de zondaar en zijn verharding bekendgemaakt, met de oproep om voor hem te bidden en hem aan te sporen tot bekering. De kerkenraad kan deze oproep herhalen.

D59.3 Wanneer de zondaar zijn schuld belijdt, echte tekenen van berouw toont en zich metterdaad bekeert, aanvaardt de kerkenraad daarin zijn verzoening met God en de gemeente. De kerkenraad doet daarvan mededeling aan de gemeente.

Dat is precair: publiek afkondigen dat iemand, met name genoemd, zich misdraagt. Het vraagt een zorgvuldige aanpak. Daarom is het goed dat de kerken in de nabije omgeving meekijken. De classis moet haar goedkeuring geven. De verwijzing naar art. D54.1 gaat over de noodzaak van eerlijk onderzoek en over het recht van betrokkene om zich te verantwoorden.

Het gaat dus zeker niet buiten hem om. Als het goed is, heeft de kerkenraad hem er al meermalen op aangesproken. Ook wanneer de kerkenraad besluit om de classis erin te betrekken, vertelt hij dat eerst aan de betrokkene. Die krijgt een uitnodiging om op de classisvergadering aanwezig te zijn en daar zijn eigen zienswijze te vertolken.

Maar hij kan het niet tegenhouden. Ja, door zich te bekeren. En anders alleen door zich te onttrekken. Want de gemeente hoeft niet te accepteren dat iemand het Woord van God stelselmatig naast zich neerlegt; het is een bijbels principe dat de hele gemeente in het uiterste geval kan worden gemobiliseerd om hem van deze schadelijke weg af te halen. Wanneer je dat aanpakt met de zorgvuldigheidseisen van de kerkorde, kun je dat ook naar de samenleving goed verdedigen.

Zorgvuldige communicatie

Is hiermee alle kou uit de lucht? Dat niet. Er zijn allerlei aspecten die nadere doordenking vragen. Zoals de vorm waarin een gemeentegids wordt verspreid en het gemak waarmee een kerkdienst via internet kan worden beluisterd en bekeken. Hoe geven we concreet invulling aan art. D54.2 KO, over de noodzaak van zorgvuldige communicatie, zeker als het tuchttoefening betreft? Het is goed dat de AVG ons bepaalt bij het zorgvuldig omgaan met de gevoelens van mensen. Maar als je dat invult, kijk dan niet alleen naar wat ons van buitenaf wordt opgelegd. Houd je eerst aan de deugdelijke uitgangspunten van de eigen kerkorde.

Kornelis Harmannij is predikant van de GKv in Best en deputaat kerkrecht.

Publiek afkondigen dat iemand zich misdraagt, vraagt een zorgvuldige aanpak

Voor het eerst

Ogen kijken heel nieuwsgierig
Wat er allemaal gebeurt
Niet hard praten!
Mooie bloemen
Paars en geel en rood gekleurd
Veel meneren
Eén naar boven
Handen wijd en dan muziek
Mensen zingen
Gaan weer zitten
Samen bidden
'Arm en ziek'
Tante Alie
Even zwaaien
Zwarte zak onder mijn kin
Kijk maar eventjes naar mama
O, mijn centje moet erin!
Zingen, weer een ander liedje
Ik doe net of ik het weet
Heel lang praten
Over Jezus
Woorden die ik weer vergeet
Armen wijd en amen zingen
En een hand voor de meneer
Kerk heeft zoveel nieuwe dingen
Papa, gaan we morgen weer?

Anne Lies Mossel-de Kieuit